

PRESENCIA

Director: NARCÍS-JORDI ARAGÓ I MASÓ
Editor i Subdirector: MANUEL BONMATI I ROMAGUERA
Redacció i Administració: Anselm Clavé, 10, GIRONA
telèfon 20 67 91
Correspondència: Apartat de Correus n.º 198. GIRONA

Impremta: GRAFIQUES CURBET, Migdia, 10, GIRONA
telèfon 20 35 04

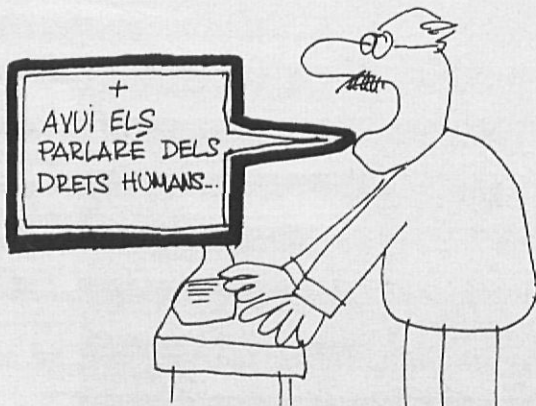
Fotogravats: Oliu, GIRONA
Dipòsit legal: GE-143 - 1965

Subscripció: anual, 490 ptes.
semestral, 250 ptes.
números extraordinaris inclosos.

Notes: La revista no se solidaritza necessàriament amb les opinions firmades dels autors. No es compromet a mantenir correspondència amb col·laboradors espontanis, ni a publicar llurs escrits ni a retornar-los. Només publicarà les cartes dels lectors que expressin el nom i l'adreça completa de llurs autors, respectant, però, els pseudònims que ells proposin.

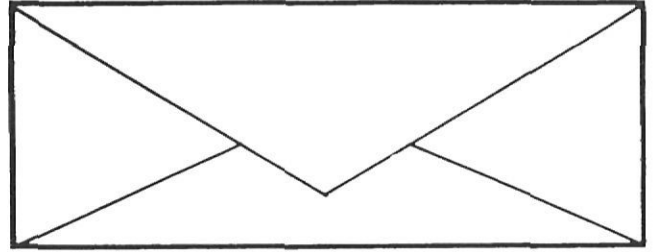
AQUEST NÚMERO

- El naixement i els primers anys de **PRESENCIA**
Carmen Alcalde 57
- L'ús i la defensa del català a **PRESENCIA**
Xavier Pla 61
- El control i la repressió de **PRESENCIA**
Josep Clara 67
- Mort i resurrecció de **PRESENCIA**
Narcís-Jordi Aragó 77
- L'aventura econòmica de **PRESENCIA**
Joan Ribas 87
- L'impacte sociològic de **PRESENCIA**
Francesc Ferrer 91



Perich, a "Oriflama"

el director



El dia 10 d'abril d'aquest any se'n van complir trenta del naixement del setmanari **PRESENCIA** (així, en majúscules i sense accent, amb un títol obligadament castellà, però volgutament i tàcitament bilingüe, perquè pogués esdevenir fàcilment català).

L'ocasió ha semblat oportuna per preparar i presentar aquest dossier, que conté molta informació inèdita sobre l'accidentada i fecunda trajectòria de la revista durant la dècada històrica de 1965 a 1975, closa amb la fi de la dictadura i la transició cap a la democràcia a l'Estat espanyol. Aquesta informació, facilitada i comentada en bona part pels mateixos protagonistes dels fets, és oferta per primer cop amb el suport de documentació que fins avui havia romàs inaccessible.

Aquests treballs, que aporten dades bàsiques per a la història encara poc coneguda del setmanari gironí, són també testimonis eloqüents de quina va ser la situació de la premsa catalana sota i contra el franquisme, i de quin paper va jugar en la lluita per la recuperació democràtica i autonòmica.

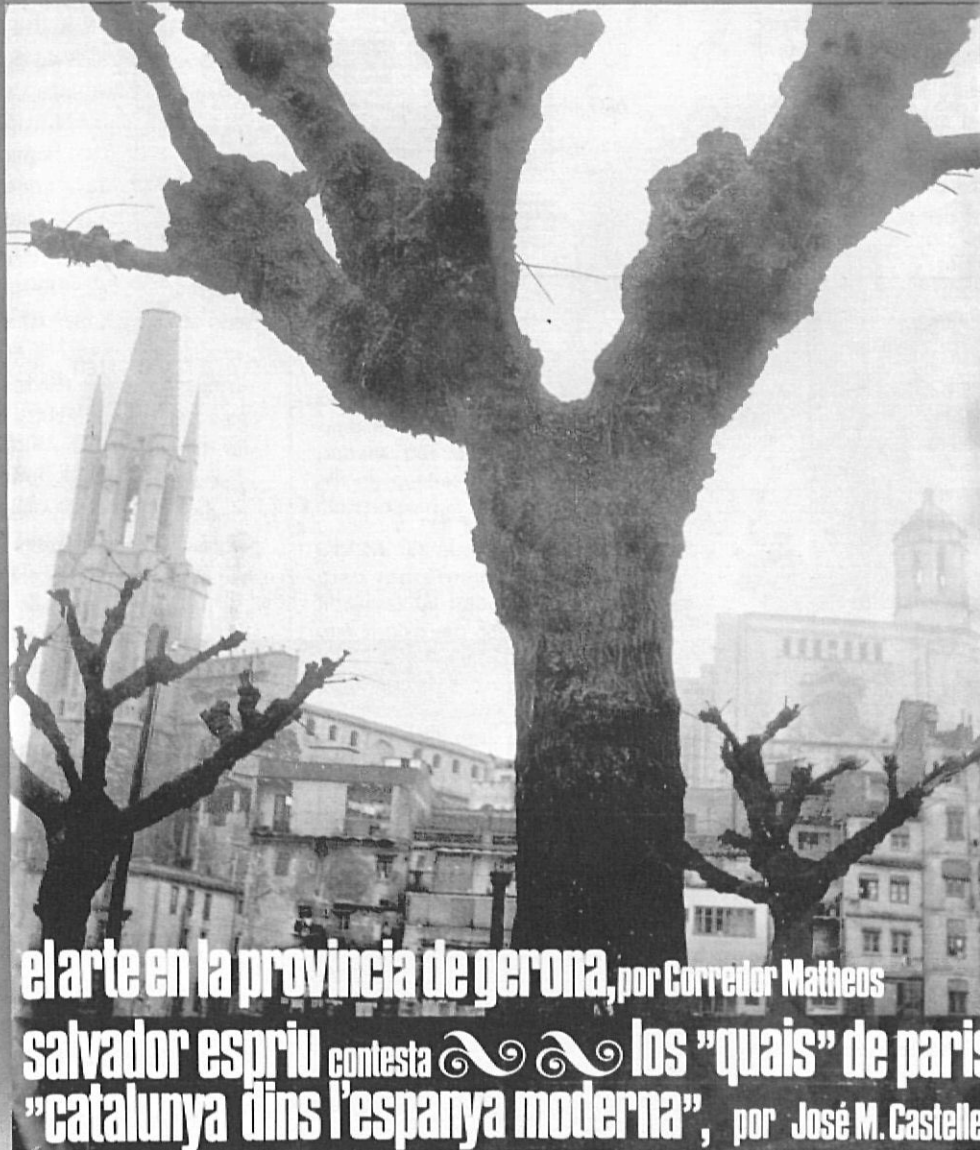
La fotografia de Jordi Soler reproduïda a la pàgina anterior va aparèixer a la portada de **PRESENCIA** l'any 1967, en començar la segona etapa del setmanari, i es va tornar a publicar l'any 1969, quan l'establiment temporal de l'estat d'excepció i el restabliment de la censura prèvia van fer inviàble la portada que s'havia preparat.

El dissenyador de la Revista de Girona ha volgut incorporar a aquesta pàgina alguns dels elements que van ser característics de la pàgina 2 de **PRESENCIA** durant molts anys, com ara els títols de crèdit, el sumari i la carta del director. Per a la confecció d'aquest dossier s'han recuperat algunes fórmules i diversos elements tipogràfics del setmanari, com la compaginació a tres columnes, els requadres amb filet arrodonit i, sobretot, el tipus de lletra emprats habitualment en els títols, subtítols i intertítols de la revista.

Revista de Girona

• Carmen Alcalde •

N.º 1 Año I **PRESENCIA** 10 de Abril 1965
8 pesetas



el arte en la provincia de gerona, por Corredor Mathews
salvador esriu contesta los "quais" de paris
"catalunya dins l'espanya moderna", por José M. Castellet

**El naixement
i els primers anys
de PRESENCIA**

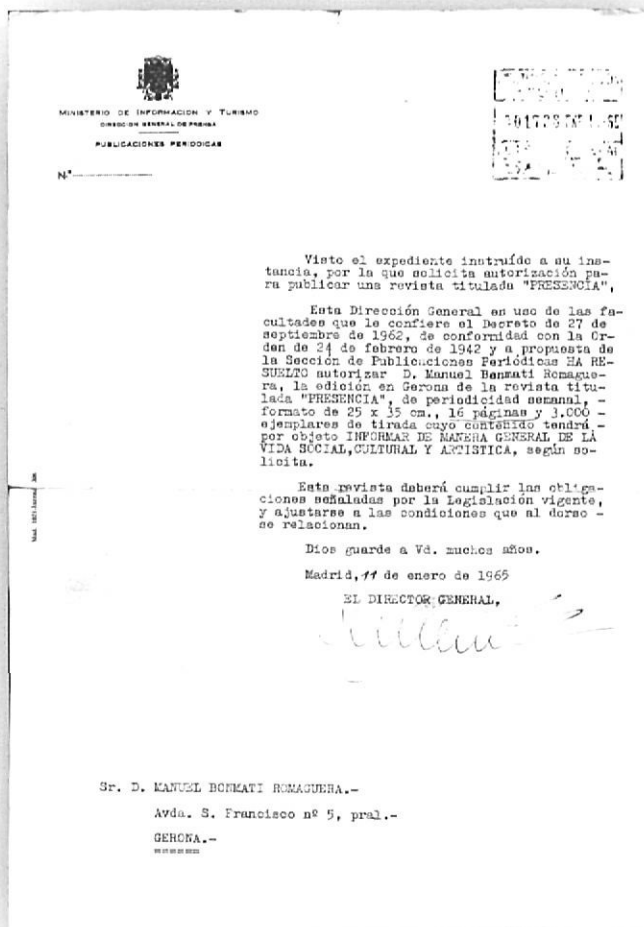
Com es pot comprendre l'invent de **PRESENCIA** en una societat encercada pel temor i per la hipocresia en aquell mes d'abril de 1965, a Girona? Com es pot entendre que la fundés precisament Manuel Bonmatí, un home de Cambó i de la Lliga, un home burgès, banquer, amb diners, prestamista, corredor de borsa, que en tot moment havia d'aparentar, a la seva ciutat, la seriositat i el «comportament» que se li exigia, essent alhora un home liberal en el més extens sentit de la paraula? Essent un home amant a fons de la vida, vital, àmpliament dotat per a totes les experiències del plaer, crec que en la nostra petita, humida i emboirada ciutat mai no se li va conèixer –ni, per descomptat, reconèixer– l'envergadura del seu tarannà progressista i, fins i tot, rebel.

EL PROJECTE D'UNA VIDA

No va ser, doncs, una casualitat que acudís a Maria Rosa Prats i a mi per donar forma al més entranyable projecte de la seva vida. Parlava amb passió de crear un periòdic. Quan es va esvanir el seu primer somni, cap altra dificultat no el va detenir per realitzar-se amb la secreta vocació de les seves entranyes, el periodisme. Encara que hagués de començar amb un setmanari d'unes vint pàgines, tant li feia. La lletra, la paraula havia de ser impresa. Van haver-hi moltes reunions en busca d'un títol. Els vells conceptes intel·lectualoides –«Agora», «Atenea», «Plataforma», «Aforo», etc.– van deixar pas a la sensatesa: **PRESENCIA**, insistia el periodista Miquel Gil Bonançà. «Amb majúscules no cal posar-li cap accent i ens pot servir, més endavant, per al català». Al voltant nostre es van agrupar els joves inquiets de Girona: Jordi Soler, en Lluís de l'Arc, Narcís-Jordi Aragó, Maria Castanyer. En el bar d'en Lluís s'hi va instal·lar la primera taula de treball i la seva dona, l'Aurora, es va convertir en una pacient i exquisida amfitriona. Calia buscar la primera

fotografia, construir el primer sumari, trobar un maquetista –a la Maria Rosa i a mi ens preocupava intensament l'estètica de la por-

tada–, un impressor –inefable Jaume Curbet–, un gravador, un distribuïdor i, almenys, un lector. I calia buscar també recursos a Barcelona. Josep M. Castellet ens va presentar Jordi Fornas per a la maqueta; Maria Aurèlia Capmany ens va «proporcionar» Ricard Salvat; Corredor Matheos ens va brindar una entrevista breu a Salvador Espriu, que acabava dient: «Em formulo tres preguntes: He fet res que valgui la pena? He de continuar? Quan podré callar?» Per part meua, vaig demanar l'«alternativa» al meu estimat professor Néstor Luján. Per la seva banda, Manuel Bonmatí va complir amb l'obligada entrevista al governador civil, Víctor Hellín, el qual, «*como corresponde al laconismo militar de nuestro estilo*», escrivia al dors de la seva foto: «*Mi agradecimiento por anticipado por todo cuanto haga («PRESENCIA») en defensa de la verdad y en servicio de España*». La increïble habilitat de Manuel Bonmatí va evitar la fotografia obligada del Generalísimo, tot i que, a risc d'avortar la iniciativa, «*saludamos y deseamos largos años de vida a Su Excelencia el Jefe del Estado*». Era el 8 d'abril



Autorització oficial per a l'edició de **PRESENCIA**.

de 1965. Trenta anys enrera.

Carmen Alcalde, directora del setmanari



LA GENERACIÓ DEL 65

Maria Rosa Prats, jo i el mateix Bonmatí amb prou feines si ho vam poder celebrar amb un Moët Chandon, entre viatges a la impremta i a l'Arc i anades i vingudes en vespa pels carrers de Barcelona i de Girona per recollir originals per al segon número. S'incorporaren Josep Cercós, Miquel Oliva Prat, José M. Rodríguez Méndez, la pròpia M. Aurèlia Capmany, Salvador Clotas, Xavier Fàbregas, Carles Vivó, Julio Acerete, María Luisa Pich, Sara Presutto, Joaquín Calvo, Paco Candel. Molts i moltes. Quasi tots i totes. Els espais de treball ens quedaven estrets. La mare de la Maria Rosa Prats ens va cedir un saló de la seva casa de Muntaner, 45, de Barcelona, on ens reuníem cada divendres. El grup havia crescut i es pot afirmar que tota una generació –la del 65– d'escriptors, autors teatrals, pintors,

escultors, músics, col·laboraren estretament amb nosaltres. La llista és veritablement interminable: Antoni Tàpies, Emília Xargay, Torres Monsó, Domènec Fita, Anna M. Moix, Ramon (Terenci) Moix, Marta Pessarrodona, Romà Gubern, Àngel Carmona, Víctor Mora, Aurora Bertrana, José M. Gironella, Jaume Ministral Massià...

En el número 25, el setembre del mateix any, cal reconèixer que els esforços i les tenses relacions amb la censura ens havien esgotat. No podíem cedir, ho teníem molt clar. Però Manuel Bonmatí, al seu torn, començava a flaquejar, tant econòmicament com per les constants trucades d'atenció i amenaces, ara insòlites, per part de l'Administració. A partir d'aquest moment apareixeran, cada cop amb més freqüència, notes que anunciïn discretament la no publicació d'un article anunciat a la portada. En el nostre particular llenguatge críptic, tots compremem que aquell treball ha estat eliminat per la censura. Mai no falten, però, altres col·laboradors que amb la paraula més dolça substitueixen les pàgines que ens han deixat en blanc elsensors. O un Guinovart o un Tàpies que —com Picasso feia a París amb els exiliats espanyols, quan pagava amb un gargot al tovalló el sopar dels seus amics— trametien amb urgència una il·lustració per omplir els «buits» que havia deixat el senyor Mariano Oliver, de Informació y Turismo.

S'ACOSTEN TEMPS DURS

No vull que sorgeixi en aquestes pàgines ni un gest de malestar. Però s'acosten temps durs, a finals del 65. Els estudiants comencen a remoure's a les aules, mentre Anna Maria Moix, amb la seva «Carta de un estudiante», remou les tripes de l'Administració. Manuel Bonmatí abandona el seu lloc darrera la taquilla del seu despatx, aclaparant, assetjat per les contínues amenaces i els xantatges que li arriben del governador, del director general, dels capellans, dels amics benpensants i poderosos de Girona.

D'altra banda, en casos de màxima urgència, quan Jaume Curbet ja no sap com retardar ni un minut més el tiratge, sempre hi ha una carpeta carregada d'articles de recanvi de Maria Luisa Pich (MAT) i les seves «Pistonadas», o una entranyable vinyeta de la Pepitina de Sara Presutto, o una sucosa col·lecció de fotos compaginada amb l'estètica de Maria Rosa Prats.

TRES CARTES DE BONMATÍ

Les tres cartes de Manuel Bonmatí, que reproduïm fragmentàriament, expliquen amb eloqüència les singulars relacions que *Presencia* mantenia amb Informació y Turismo durant els anys de censura prèvia, i també la tensió creixent entre el propietari de la revista i la seva responsable un cop va entrar en vigor la llei de premsa i impremta.

CÒPIES DELS ARTICLES

Girona, 2 de setembre de 1965.

Apreciades Carme i Maria Rosa,

Avui al capvespre m'ha telefonat un senyor d'Informació i Turismo —crec que era el senyor Ossorio— dient-me que d'avui en endavant havíem de presentar els articles, amb la còpia corresponent, per tal que a ells els quedés constància i no sé què més.

L'hi he fet observar que això representava per a nosaltres un treball enorme i que si això era cosa fàcil per als articles de la capital, en canvi era molt difícil per als articles de col·laboració de Barcelona i d'altres llocs, i que era molt difícil exigir dels col·laboradors que enviessin còpies, etc., etc.

No hi ha hagut manera de convèncer-lo i hem quedat que jo ho posés en coneixement del «redactor jefe» perquè es complís.

Quan vingueu, la propera setmana, mireu de visitar-los i deixar arreglat aquest afer. Això, més que una dictadura, és una caverna de boigs. En fi, és així...

FANTASMES ARREU

Girona, 23 d'octubre de 1965.

Benvolguda Carme,

El divendres al vespre —ahir— va cridar-me per telèfon el Delegat d'Informació senyor Munuera i va dir-me que volia parlar amb mi d'un assumpte molt delicat i relacionat amb *Presencia*. Li vaig dir que podia parlar clar i «sin tapujos». Tot seguit va dir-me que tenia coneixement que estàvem preparant un número dedicat a la Universitat i als estudiants; que el seu fill, que acabava

d'arribar de Barcelona, li havia dit que aquest número es repartiria gratuïtament entre els estudiants, etc., etc. I que temia que els articles no haguessin passat per les meves mans —«ja que vostè gairebé no se'n cuida» (textual)— i que em poguessin comprometre, i que si tal i que si qual... Precisament jo tenia en poder meu —des del migdia— l'exemplar del número dedicat a la Universitat i li vaig dir al senyor Munuera que segurament l'havien mal informat; que jo havia vist l'exemplar i que no hi trobava res de nou. Ell no podia creure el que jo li deia, fins al punt que va dir-me que m'enviava tot seguit l'Oliver i si li volia fer entrega de l'exemplar universitari. «Amb molt de gust», vaig dir-li jo.

Als pocs minuts, va arribar l'Oliver tot esgarrifat. Ell temia que no s'hagués «colat» alguna cosa que ell no hagués vist o comprès. No cal dir-te amb quina frianxa va recórrer les planes de *Presencia*. Quan va veure-ho tot, va respirar satisfet. Suposo que ja es veia la «sumanda» del seu jefe...

Com pots veure, la Delegació està vivint uns dies de pànic. Veuen fantasmes per tot. Què hi farem.

ESTATS UNITS I L'ESGLÉSIA

Girona, 1 d'agost de 1966.

Estimada Carme,

He vist el número d'ahir amb la «dedicatòria» al President dels Estats Units i he vist com el qualificàveu de «Criminal de Guerra». Des de la Delegació de Premsa ja em van avisar. Diuen que en fem massa i que ens pot venir una reclamació diplomàtica «per insultos a un Jefe de una nació amiga» i que llavors ens la carregarem. Us prego novament que pareu esment en el que feu. Estan esperant l'ocasió de donar-nos un bon «pal» i ho aconseguiran...

També el primer «Denuncia», que es fica molt amb l'Església, dona a entendre que nosaltres o som ateus o bé enemics del «clero». «Sancho, hemos topado con la Iglesia». Tingueu presents aquestes paraules i deixeu els clergues tranquils. Altres maldecaps tenim...



LA POLICIA ARRIBA ABANS

Mentrestant, les reunions a casa de Joana Pich, del carrer de Muntaner de Barcelona, es veuen desbordades per l'augment d'afluència d'escriptors que amb **PRESENCIA**

poden iniciar la publicació dels seus primers treballs, sense entrebancs de cap mena. Es tracta, insisteixo, de tota una generació de joves entusiastes que actualment han assolit els primers llocs en la cultura del nostre país. És l'encara no suficientment historiada generació del 65. En aquella casa es parla de literatura, d'art, de teatre, i entre tots ens repartim la responsabilitat de no amagar allò

que és important. A les set de la tarda de cada divendres esperem la trucada de Jaume Curbet: «Tot va bé: la revista surt ara mateix cap a Barcelona». Un dia, la veu de Curbet tremola al telèfon: «La revista ha sortit, però la policia arribarà abans que vosaltres. Està segrestada». El punt de recollida és un bar del carrer Diputació. Tots junts sortim cap allà. Els «grisos» envaeixen la calçada i ocupen literalment el cotxe de la Sarfa. En presència nostra ens roben «**PRESENCIA**». La butlla s'ha acabat. Bonmatí ens fa arribar unes ratlles urgents: «Petites, heu de venir a Girona. Ens hem de veure. Aquests van per vosaltres».

La Maria Rosa i jo recollim Manuel Bonmatí a la porta del seu despatx. Està d'un humor excel·lent i anem amb ell, com tantes altres vegades, a sopar i a jugar a la ruleta de Le Boulou. De retorn, només unes paraules, generoses i resignades: «Jo no puc més. Continueu vosaltres, petites».

Continuem, però ja no som només els de l'inici. Jordi Pujol, al qual hem demanat ajut econòmic, ens envia Jordi Garcia Grau per investigar qui som cadascú. El PSUC ens proposa Salvador Madrid (que signa a **PRESENCIA** amb el pseudònim de Salvador Morera). El PSC també incorpora una il·lustre escriptora actual perquè intenti «fitxar» per a la seva causa Maria Aurèlia Capmany. Tenim molts pretendents, però ni un duro. Molts consells, molts suggeriments,

imposicions i xantatges mesquins. S'incorporen Montserrat Roig, Núria Clarà, Xavier Costa Clavell, Joan Giner, Manuel Serrat Crespo, Alfonso Tulla, Ricardo Domènech. I es desincorporen unes quantes pàgines i la portada passa a pura tipografia.



L'equip de Gràfiques Curbet que l'any 1965 va començar a imprimir **PRESENCIA**.

Sota el ministeri de Manuel Fraga, pare de la Llei de Premsa de 1966, **PRESENCIA** va ser sancionada vuit vegades.



L'ombra de Manuel Fraga i la seva nova Llei de Premsa és allargada. Cauen sancions, multes, processos, judicis, possible risc de condemnes. I condemnes.

DOS ANYS I QUATRE MESOS

El xec mensual de Manuel Bonmatí no ens val ni per a la benzina de la vespa. Ell està més que tip de les periòdiques multes de 50.000 pessetes cada cop. Els pretendents

trenquen el seu compromís i Salvador Espriu ens dedica una «Cançó tòpica de les dones gallegues a Rosalia» per col·laborar i morir amb nosaltres en els últims moments d'agonia.

Mentrestant, a Girona, s'està preparant un complot per enderrocar-nos. Molts ho saben, menys la Maria Rosa Prats i jo. Però ens ho temem. El suïcidi ja estava anunciat des

del començament. En el número 99 ho advertíem: «Ara digueu: ens mantindrem fidels per sempre més al servei d'aquest poble». Han transcorregut dos anys i quatre mesos de vida. S'ha celebrat sense pompes ni honors els cent números d'aquesta vella dama digna que ja és **PRESENCIA**. Se'ns apaga l'alè, però continuem amb el desafiament. En el nostre darrer número –el 102– ens ho prenem amb el sentit de l'humor imprescindible en aquests moments: «Per passar la riera, més amunt o més avall trobaràs una passera». I encara el darrer gota a gota d'Espriu:

«Tots penjàvem d'una canya aquest trist ninot, Espanya».

Narcís-Jordi Aragó, en el seu «Textual», reproduïa una carta de la pel·lícula *La Notte*, acabada d'estrenar a Girona: «...m'has abraçat i he sentit que no havia de tenir por de res, que estaríem sempre com en aquest moment, units per quelcom més fort que el temps». Recullo les seves paraules per compartir-les amb Maria Rosa Prats, Manuel Bonmatí, Maria Aurèlia Capmany...

Ara aquella sensació del 65 espera que algú en reveli els primers passos per a una biografia que començà sota l'arbre gironí dels primers números de **PRESENCIA**.

Carmen Alcalde és periodista.